

Vaarallisia aineita koskevan tiedon jakaminen

Tanskan työympäristöviranomaisen aineistoa

Johdanto

Virasto julkaisee tiedotesarjan vaarallisia aineita koskevista työturvallisuus- ja työterveystiedoista Euroopan vuoden 2003 työturvallisuus- ja terveysviikolle. Tehokas tiedotus työntekijöiden terveysriskeistä ja niiden hallinnasta työpaikalla on yhteinen haaste työnantajille, työntekijöille ja heidän edustajilleen. Tässä tiedotteessa esitellään asioita, jotka kannattaa ottaa huomioon onnistuneen tiedotuksen aikaansaamiseksi.

Lainsäädäntö

EU:n luokittelua ja merkintää⁽¹⁾ koskevat säädökset luovat puitteet kemiallisten aineiden tuottajia koskeville velvoitteille. Niissä määritellään tärkeät tiedot⁽²⁾, jotka on ilmoitettava vakimuodossa käyttäjille toimitettavissa turvamerkinnöissä, varoitusmerkeissä ja turvallisuustiedotteissa.

Kemiallisia aineita koskevassa direktiivissä⁽³⁾ säädetään, että työnantajien on hankittava riskien arvioimiseen tarvittavat lisätiedot tuotteen toimittajalta tai muista käytettävissä olevista lähteistä. Työnantajien on myös varmistettava, että työntekijöille ja/tai heidän edustajilleen annetaan tietoa ja koulutusta

- käsiteltävien kemiallisten aineiden haitallisista ominaisuuksista
- kyseisiin aineisiin liittyvästä altistustasosta, -tyypistä ja -kestosta sekä työskentelyolosuhteista
- asianmukaisista varoimenpiteistä heidän itsensä ja työpaikkojen muiden työntekijöiden suojaamiseksi
- suoritettujen tai suoritettavien riskinhallintamenettelyjen vaikutuksesta
- asiaankuuluvista työperäisen altistumisen raja-arvoista tai biologisista raja-arvoista

- soveltuvilta osin yhteenvedoista, jotka tulee laatia mahdollisista jo tehdyistä terveystutkimuksista ja altistumisen arvioinneista.

Lisäksi työnantajan on varmistettava, että työntekijät ovat tietoisia näissä olosuhteissa tapahtuneista muutoksista.

Niiden työntekijöiden osalta, jotka todennäköisesti altistuvat syöpäsairauden vaaraa ja perimän muutoksia aiheuttaville aineille⁽⁴⁾ tai tietyille biologisille tekijöille⁽⁵⁾, työnantajien on pidettävä kirjaa altistumis- ja terveystarkkailutiedoista. Työntekijöiden on voitava tarkastella henkilökohtaisia tietojaan.

Nämä säännökset on siirrettävä kansalliseen lainsäädäntöön. Jäsenvaltioilla on oikeus sisällyttää tiukempia tai lisämääräyksiä työntekijöiden suojelemiseksi, koska vastaavissa direktiiveissä määritellään vain vähimmäisvaatimukset.

EU:n tulevilla kemikaalien rekisteröinti-, arviointi- ja lupamenettelyjärjestelmällä (REACH) pyritään parantamaan kemikaalien ominaisuuksia, niiden ympäristö- ja terveysvaikutuksia, käyttötarkoituksia ja riskienhäikäisyytoimenpiteitä kuvaavien olennaisten tietojen saatavuutta.

Siksi on ehdottomasti suositeltavaa etsiä selvityksiä mahdollisesti sovellettavasta erityisestä kansallisesta lainsäädännöstä, joka voi sisältää vaarallisten aineiden käyttöä ja korvaamista työpaikalla koskevia rajoituksia.

Kemikaalien merkintä

Jos kemiallinen valmiste tai tuote on luokiteltu vaaralliseksi, valmistajan tai maahantuojan on kiinnitettävä pakkaukseen vaarasta kertova merkintä, joka sisältää vähintään seuraavat tiedot:

- valmisteen tai tuotteen nimi tai kauppanimi ja sen markkinoille saattamisesta vastaavan henkilön nimi ja osoite
- vaaralliseksi luokittelun aiheuttaneen vaarallisen sisällön nimi/nimet
- EY-rekisteröintinumero aineille, esimerkiksi Einecs-numero⁽⁶⁾ tai ELINCS-numero⁽⁷⁾
- standardoidut vaamerkinnot, vaarasymbolit⁽⁸⁾, riskimerkinnot (R-lausekkeet)⁽⁹⁾ ja turvaohjeet (S-lausekkeet)⁽¹⁰⁾. Määräyksiä on annettu myös valmisteista, jotka sisältävät useita vaarallisia aineita ja joihin siten tarvitaan useita symboleita ja riskilausekkeita.

Riskisymbolit, riskilausekkeet (R) ja turvalausekkeet (S) ovat merkkejä aineen vaarallisuudesta ja kyseiseen aineeseen liittyvistä turvatoimenpiteistä. Sekä R- että S-lausekkeet on määritelty Euroopan yhteisön direktiiveissä⁽¹¹⁾. Niitä käytetään pakkausten merkinnöissä ja turvallisuustiedotteissa varoituksina ja oppaina vaarallisten aineiden ja valmisteiden käyttöön. Riskilausekkeet ovat standardoituja esityksiä tuotteen mahdollisista terveys- ja turvallisuushaitoista normaalissa käsittelyssä ja käytössä, esimerkiksi R21 "Terveydelle haitallista joutuessaan iholle". Turvalausekkeet ja niiden yhdistelmät esittävät turvatoimenpiteitä, kuten S15 "Suojattava lämmöltä".

Työpaikan käytön osalta turvallisuustiedotteissa on annettava laajoja ja standardoituja lisätietoja terveysvaikutuksista, tuotteen sisällöstä, asianmukaisista suojaustoimenpiteistä ja henkilökohtaisista suojavarusteista.

(1) Esimerkiksi 27 päivänä kesäkuuta 1967 annettu neuvoston direktiivi 67/548/ETY ja siihen myöhemmin tehdyt muutokset, joissa määritellään vaarallisten aineiden testausta, luokitusta, pakkaamista ja merkintöjä koskevat vaatimukset, sekä vaarallisten valmisteiden luokitusta, pakkaamista ja merkintöjä koskeva direktiivi 1999/45/EY.

(2) Komission direktiivi 91/155/ETY, annettu 5 päivänä maaliskuuta 1991, ja sen muutokset, joissa määritellään ja asetetaan yksityiskohtaiset järjestetyt vaarallisia valmisteita koskevaa erityistietojärjestelmää varten (turvallisuustiedotteet).

(3) Neuvoston direktiivi 98/24/EY, annettu 7 päivänä huhtikuuta 1998, työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemisesta työpaikalla esiintyviin kemiallisiin tekijöihin liittyvältä riskiltä.

(4) Neuvoston direktiivi 90/394/ETY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 1990, työntekijöiden suojelemisesta syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville tekijöille altistumiseen työssä liittyviltä vaaroilta ja sen muutokset.

(5) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/54/EY, annettu 18 päivänä syyskuuta 2000, työntekijöiden suojelemisesta vaaroilta, jotka liittyvät biologisille tekijöille altistumiseen työssä.

(6) Euroopassa kaupallisessa käytössä olevien kemiallisten aineiden luettelo (Einecs), joka sisältää 100 195 ainetta, katso <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

(7) Eurooppalainen uusien kemiallisten aineiden luettelo, katso <http://ecb.jrc.it/new-chemicals/>

(8) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/csc/dtash/symbols/index.htm>

(9) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/csc/dtash/riskphrs/index.htm>

(10) <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/csc/dtash/sftyphrs/index.htm>

(11) Komission direktiivi 2001/59/EY, annettu 6 päivänä elokuuta 2001, neuvoston direktiivin 67/548/ETY mukauttamisesta tekniikan kehitykseen 28. kerran. http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=32001L0059&model=guichett

Turvallisuustiedotteet

Kemikaalien valmistajien ja toimittajien tulee tarjota ammattimaisten käyttäjien käyttöön turvallisuustiedotteet ⁽¹²⁾, jotka sisältävät tietoa aineen ominaisuuksista, sen terveydelle ja ympäristölle aiheuttamista vaaroista, fysikaalis-kemiallisiin ominaisuuksiin perustuvista vaaroista, säilytyksestä, käsittelystä, kuljetuksesta ja hävittämisestä sekä ohjeita työntekijöiden suojaamisesta, palontorjunnasta, toimenpiteistä, joihin tulee ryhtyä aineen vapauduttua vahingossa, sekä ensiaputoimista tarpeen mukaan. Turvallisuustiedotteiden tärkein tarkoitus on antaa työnantajille mahdollisuus määrittellä, onko työpaikalla vaarallisia kemikaaleja, ja arvioida, aiheutuuko niiden käytöstä riskiä työntekijöiden terveydelle ja turvallisuudelle ja/tai ympäristölle. Turvallisuustiedotteiden on oltava työntekijöiden tai heidän edustajiensa käytettävissä.

Turvallisuustiedotteiden sisältämät tiedot voivat olla lähtökohta tunnistettaessa vaaroja, joille työntekijät altistuvat, samoin kuin tarvittavia valvontatoimenpiteitä. Tuottaja ei kuitenkaan voi ennustaa kaikkia mahdollisia käyttöolosuhteita. Siksi turvallisuustiedotteissa suositeltavat suojatoimenpiteet on mukautettava kyseisten työpaikkojen olosuhteisiin.

Muut tiedonlähteet

Joidenkin tuotteiden, kuten lääkkeiden (esimerkiksi solunsalpaajat) tai kosmetiikan (esimerkiksi hiustenhoitotuotteet), toimittajien ei tarvitse liittää tuotteiden mukaan turvallisuustiedotteita.

Vaikka turvallisuustiedotteet ovat käytössä, joissakin tapauksissa tarvitaan lisätietoja. Riskien arviointiin ja varotoimenpiteisiin tarvittavien tietojen saamiseksi tällöin on

- käytettävä muita lähteitä (teknisiä asiakirjoja, käyttöohjeita, teknisiä ja tieteellisiä viiteasiakirjoja ja lehtiä)
- tiedusteltava asiaa valmistajilta ja tavarantoimittajilta
- neuvoteltava riskintorjuntapalvelujen kanssa
- pyydettyä neuvoja asiantuntijajärjestöistä (kauppahdistyksistä, kauppakamareista, ammattiliitoista, sosiaalivakuutuslaitokselta ja muilta vastaavilta)
- otettava yhteyttä viranomaisiin.

Biologiset tekijät luokitellaan niiden aiheuttaman terveysriskin mukaan. On suositeltavaa etsiä kansallisesta lainsäädännöstä ohjeita biologisten tekijöiden käsittelyyn työpaikalla. Lainsäädännön pitäisi sisältää biologisten tekijöiden (mikro-organismien ja loisten) luokittelulautukoiden riskitason mukaan sekä riskien arvioinnin perusteet ja varotoimenpiteet, joihin tulee ryhtyä näitä tekijöitä käytettäessä.

Esimerkkejä hyödyllisistä tietojärjestelmistä

Ison-Britannian terveys- ja työturvallisuusviraston ylläpitämä vuorovaikutteinen verkkosivusto "COSHH essentials" ⁽¹³⁾ on suunniteltu tarjoamaan pienyrityksille yksinkertaisia, vaihteellaisia ohjeita työpaikalla käytettävien vaarallisten aineiden arviointiin ja valvontaan.

Saksan lakisääteisistä tapaturmavakuutuksesta ja tapaturmantorjunnasta vastaavien laitosten GESTIS-ainetietokanta ⁽¹⁴⁾ sisältää tietoa noin 7 000 aineesta. Järjestelmä on yhdistetty altistustietokantaan (DOK-MEGA) ⁽¹⁵⁾ ja turvallisuustiedotetietokantaan (ISI) ⁽¹⁶⁾, joka sisältää linkejä 200 tuottajan yli 410 000 turvallisuustiedotteeseen. Lisäksi sitä täydentää tietokanta useimmat teollisuuden alat kattavan yli 4 000 pölynäytteen palo- ja räjähdysominaisuuksista (GESTIS-Dust-Ex) ⁽¹⁷⁾.

Kolmen kansainvälisen järjestön eli Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP), Kansainvälisen työjärjestön (ILO) ja Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan yhteisöjen komission kanssa tehdyn yhteistyön puitteissa kehittänyt kansainväliset kemikaalien turvallisuuskortit (ICSC) ⁽¹⁸⁾ tarjoavat tietoa yli 1 200 aineesta. ICSC-kortissa on yhteenvedo kemikaalien olennaisista terveys- ja turvallisuusominaisuuksista työntekijöiden ja työnantajien käyttäessä niitä verstaan tasolla. Kortit ovat saatavana useilla kielillä.

Lisätietoja

Lisää esimerkkejä onnistuneesta tiedonjakelusta sekä muita tämän vaarallisia aineita käsittelevän sarjan tiedotteita on myös saatavana osoitteesta <http://osha.eu.int/ew2003/>. Tätä lähdettä päivitetään ja kehitetään jatkuvasti.

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) on laatinut terveys- ja turvallisuustoimikunnille ohjekokoelman siitä, miten työntekijät ja työnantaja voivat keskustella työpaikan terveys- ja turvallisuusasioista, työpaikkojen kemialliset riskit mukaan lukien. Tämä kokoelma on vapaasti saatavana osoitteesta <http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/osh/com/comain.htm>

Tietojen tarkistuslista työntekijöille

Tiedätkö,

- ✓ mitkä ovat työnantajasi riskiarvioinnin tulokset?
- ✓ mille vaaroille olet alttiina?
- ✓ mitä vaikutuksia sinuun voi kohdistua?
- ✓ mitä sinun on tehtävä varmistaaksesi oman ja muiden turvallisuuden (eli miten riskejä tulee hallita)?
- ✓ miten voit tarkistaa ja havaita, milloin asiat eivät ole kunnossa, ja kenellesinun tulee ilmoittaa ongelmista?
- ✓ mitkä ovat altistuksen tarkkailun tai terveystutkimuksen tulokset?
- ✓ mihin ehkäisytoimenpiteisiin tulee ryhtyä ylläpitotöiden yhteydessä?
- ✓ miten menetellään ensiapu- ja hätätilanteissa?

Työnantajan ja työntekijöiden välisen hyvän viestinnän tarkistuslista

- ✓ Käytetäänkö tai laaditaan jokaisella työpaikalla vaarallisten aineiden luetteloa?
- ✓ Onko jokaisen käytettävän ja vaaralliseksi luokitellun kemiallisen aineen yhteydessä vapaasti käytettävissä turvallisuustiedote?
- ✓ Onko turvallisuustiedotteen sisältämät tiedot muunnettu työpaikan ohjeiksi, jotka sisältävät käytännön tietoa siitä, miten aineita tulee käsitellä päivittäisessä työssä?
- ✓ Onko jokaiseen vaarallista ainetta sisältävään astiaan (esimerkiksi altaat, pullot, varastosäiliöt jne.) merkitty tuotteen nimi ja asianmukaiset varoitukset sekä fyysisten (esimerkiksi räjähdysvaara) että terveysvaarojen osalta?
- ✓ Onko riskiarviointi tehty ja sen tuloksista tiedotettu?
- ✓ Kysytäänkö työntekijöiltä säännöllisesti mahdollisista terveys- ja turvallisuusongelmista?
- ✓ Ovatko kaikki työpaikalla esiintyviä vaarallisia aineita koskevat tiedot, ohjeet ja koulutus työntekijöiden käytössä, mukaan lukien varotoimenpiteet, joihin heidän tulee ryhtyä itsensä ja muiden työntekijöiden suojelemiseksi?
- ✓ Tietävätkö kaikki työntekijät,
 - ✓ miten kaikkia käytössä olevia valvontatoimia hyödynnetään tehokkaasti ja asianmukaisesti
 - ✓ kenelle heidän tulee ilmoittaa valvontatoimenpiteiden ongelmista ja puutteista
 - ✓ mitä heidän tulee tehdä vaarallisiin aineisiin liittyvän onnettomuuden, vaaratilanteen tai hätätilanteen sattuessa?

⁽¹²⁾ <http://europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/sds/sdsdir.htm>

⁽¹³⁾ www.coshh-essentials.org.uk

⁽¹⁴⁾ <http://www.hvbg.de/bia/gestis-database>

⁽¹⁵⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/mega/megae.htm>

⁽¹⁶⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/ISI/isi.htm>

⁽¹⁷⁾ <http://www.hvbg.de/d/bia/fac/exp/lexple.htm>

⁽¹⁸⁾ <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/cis/products/icsc/>